

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочетков В. В. Национальная и этническая идентичность в современном мире. *Вестник Московского университета*, серия 18, Социология и Политология, № 2, 2012.
2. Eugene Tartakovsky, National identity, The Bob Shapell School of Social Work, Tel Aviv University, Tel Aviv, 2010.
3. Павленко О. В. Конструктивистский подход к исследованию международных отношений: возможности и пределы, *Международные отношения: политические и социокультурные аспекты*, 2015.
4. Tina Tarkus, A new European identity, European Integration Department, Estonian Ministry of Foreign affairs yearbook, 2003.
5. Soetkin Verhaegen, Marc Hooghe, The effect of political trust and trust in European citizens on European identity, *European Political science review*, 2017.
6. Мовчан П. П. Теоретичні підходи щодо формування європейської ідентичності, *Державне управління: удосконалення та розвиток* № 9, 2015.
7. The development of European Identity/Identities: unfinished business, Policy review, European Commission, 2012.
8. URL : <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/172/30575.html>
9. Neil Fligstein, Alina Polyakova, European Integration, nationalism, and European identity, IRLE working paper, #114-12, 2011.
10. Формирование современной европейской идентичности в рамках интеграции ЕС: социальное и культурное измерения / под ред. Е. В. Викторовой, издательство Санкт-Петербургского государственного экономического университета, 2018.
11. URL : <https://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3575754/EU-official-Tusk-Idea-one-European-nation-illusion.html>.

УДК 94:327:172.4(497.5)(045)

ХОРВАТСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

М. Т. Барцевська, М. І. Прихненко

Анотація. В статті розглянуто процес становлення національної ідентичності Хорватів. Акцент автором зроблено на ролі Усташського руху на процеси національного становлення в цілому та елементи ідентичності хорватського народу зокрема.

Ключові слова: Хорватія, національна ідентичність, Усташський рух.

Поняття національної ідентичності та пов'язаних з нею явищ є важливими факторами в сьогоdnішніх міждержавних та міжнародних відносинах. Національна ідентичність, як один із основних державотворчих компонентів, продовжує відігравати значну роль у аналізі як внутрішньої так і зовнішньої політики держави. Для ретельного вивчення національної ідентичності треба розуміти значення самого поняття. Національна ідентичність – це відчуття нації як згуртованого цілого, яке базується на спільному ціннісному підґрунті і загальному прийнятті цілей і задач розвитку до якого прагне суспільство, що представлено певною нацією.

Ідентичність хорватської нації почала визначатись в другій половині ХІХ ст. і в перших десятиліттях ХХ. Незважаючи на це, Хорватія здобула свою власну державність лише в кінці ХХ століття [6]. Обговорюючи культурну, політичну та соціальну історію хорватського народу від найдавніших часів, хорватський дослідник Тадей Смичиклас доводить, що хорватський народ має виразну ідентичність: вони – народ слов'янського походження, які зберегли свої слов'янські особливості, але на розвиток ідентичності впливала європейська культура та цінності. Дослідник продовжував розглядати етнічну та національну ідентичність, тобто розвиток «національної індивідуальності», як безперервний процес. Він стверджував, що кожен народ, якщо він не розвивається та не переглядає свої цінності та прогрес – згасає та зникає. Т. Смичиклас вважав, що хорватський народ розвивав свою ідентичність після прибуття в нову країну (на території

пізньоантичної римської провінції Далмація), шляхом організації та розвитку хорватської держави (Королівства Хорватія), заснування звичаїв, впливу християнства на культуру та мова. Однак, втративши свою незалежність, подальший розвиток національної індивідуальності народу залежав від впливів Європи, і від здатності хорват розвивати далі свою культуру незалежно на європейський вплив [7].

Хорватський журналіст Бенджамін Толіч сказав: «Моралістичні транснаціоналісти органічно насолоджуються подіями, які підтверджують, що Хорватія відмовилась від побудови національної держави». Цим він мав на увазі, що вступ Хорватії до Європейського Союзу призведе до кінця хорватської нації і до кінця хорватської ідентичності. Але, продовжуючи свою думку, Бенджамін констатує той факт, що хорватська нація ніколи не була повністю утворена, тому частина її власності потрапила в «чужі руки», настільки, що навіть ЗМІ належать іноземцям [9].

Мета чинного дослідження – проаналізувати особливості становлення хорватської національної ідентичності.

Національну ідентичність хорват буде доцільно розглянути в інтерпретації усташського руху. Усташський рух був заснований радикальними націоналістами в міжвоєнний період для боротьби проти Югославії, створений в 1941–45 рр., під протекцією нацистської Італії та гітлерівської Німеччини. Центральним місцем в ідеології Усташського руху був етнічний націоналізм. Важливим постулатом усташської ідеології, її основою, так би мовити, служила ідея самобутності хорватського народу, його відмінності від інших народів Югославії. Недарма провідник усташського руху Анте Павелич в головному усташському документі, а саме – «Принципи хорватського усташського руху», на перше місце поставив наступну дуже важливу в формуванні національної ідентичності хорват тезу:

«Хорватський народ є самостійною національною ідентичністю ... в національному відношенні він не є ідентичним до жодного народу, ні племені будь-якого іншого народу» [2].

Теза про самобутність хорватського народу також доповнюється ствердженням про незмінність самої назви народу «хорвати», котру хорвати носили з давніх часів і ніколи не змінювали на якусь іншу. Власне ця ідея була направлена проти концепції інтегративного югославізму, це означало відмову вважати хорватський народ частиною південнослов'янської спільноти, і, відповідно, відмову вважати Югославію своєю національною державою. Можна сміливо сказати, що саме ця ідея стала основою в формуванні, розвитку та сприйнятті окремої національної ідентифікаційної одиниці – національної ідентичності хорват та створення незалежної держави Хорватії.

В формуванні національної ідентичності хорват, так званий усташський рух був початком та базисом, на який зрештою хорвати могли опиратись в подальших історичних подіях боротьби за незалежність.

Початком всіх їх проблем стала гегемонія Угорщини, результатом якої була мадяризація та навіть італізація. Отже, хорвати втратили вже тоді свою незалежність. Угорщина намагалась вводити закони. Хоча хорватський парламент у 1847 р. Вирішив запровадити хорватську мову як офіційну в громадському житті Хорватії, угорські закони 1848 року чітко визначали, що «в угорській державі» офіційною мовою є «лише угорська». Вони дозволили «асоційованим сторонам», тобто хорватським країнам, на регіональному (окружному) рівні «використовувати свою рідну мову». Угорці дуже хитро намагались нейтралізувати невдоволення населення. Вони навіть не думали припинити мадяризацію, а замилювали очі політичній еліті за допомогою легальних методів – запроваджуючи нові закони, якими надавалися певні поступки в не дуже принципових питаннях. Проте, згідно з ухваленою в лютому 1861 р. конституцією країни, обмежувалися права регіональних парламентів – у тому числі й хорватського Сабору, – а також посилювався вплив центральних органів влади на ситуацію в регіонах [9].

Відень мусив розпустити достроково роботу першого Сабору, скликаного після прийняти конституції із-за рішучого протесту хорватів. Особливо налякали австрійський уряд заклики багатьох депутатів до об'єднання південних слов'ян в одній державі, хоча й висловлені з уточненням, що стосувалося запровадження «особливої унії» цієї гіпотетичної держави з Австрією [9]. Але це не означало, що вони відмовляться від своєї головної ідеї – хорватської незалежності та самостійності. Але хорвати все рівно продовжували виходити з протестами, щоб добитись своєї незалежності. Після проголошення Австро-Угорщини в Хорватії стали організовуватись політичні партії, які стали відстоювати власні національні інтереси. Завдяки цьому, вже тоді була встановлена хорватська мова, релігія і т. д. Далі ситуація тільки ускладнювалась. Із-за відсутності незалежності, що не давала розвиватись, відбувався занепад економіки і загального розвитку. Усташі завжди зіткалися з проблемами. На мою думку, сюди можна віднести конфлікт з італійськими націоналістами. Після якого багато «Усташів» сиділо у в'язниці навіть без судового засідання. Питання було вирішене самим Б. Муссоліні, адже йому була необхідна допомога «Усташів». Після того, як до влади прийшли прорадянські уряди. Броз Тіто хотів зробити все, щоб встановити комуністичні порядки. Тоді і у НДХ не було шансу на існування. Вийти з цього становища хорвати змогли перегрупувати сили і провести реформу об'єднання «Домобрану» – хорватська політична організація, яка захищала незалежність Хорватії. Тому «Усташі» в єдину армію. Звичайно ж, питання в 1995 році після того, як миротворча армія ООН покинула свої місця, постало питання Сербської країни. Тоді була введена операція «Буря», що звільнила територію хорватів від сербів.

Югославська система почала виходити з ладу і тоді в Хорватії почав набирати оберти рух за незалежність країни. Тоді в 1990 році ще в радянській Югославії пройшли вибори результатом, що стало прихід до влади Хорватії націоналістичних сил. Що дозволило їм проголосити свою незалежність в 1991 році. Майже одразу на значній території Хорватії, починаються просербські виступи, які оплачувалась та підігрівались добровольцями з Белграду, результатом чого створюється «Сербська країна». Тоді в 1991 році починаються перші збройні зіткнення між хорватами та сербськими сепаратистами. Сербі вели дуже жорстоку війну проти хорват, які понад усе прагнули незалежності. Було створено багато концтаборів в яких кожного дня гинули люди. Вже в 1992 року було підписане перемир'я, бої припинилися, а на лінію розмежування було введено миротворчі війська ООН. Період затишшя тривав до 1995 року. Сербська країна на одних із переговорів оголошує про намір об'єднатись з однією з боснійських республік, яка де факто була частиною підконтрольних сербам земель. Але у відповідь Франьо Туджман дав початок повномасштабних військових дій. Тоді хорватська армія відновила контроль майже над всією територією. А «Сербська країна» перестала існувати.

Проблеми хорват після війни не закінчилися. Адже майже кожна сім'я відчула на собі сербську силу. Зараз хорвати досі шукають винних і по сьогоднішній день проводяться суди над воєнними, які захищали країну. Згадати навіть інцидент з генералом, який випив отруту прям у судовій залі. Всі злочинці досі залишилися непокараними. Сербія досі не відшкодувала страшних втрат, таких як; культура, багато загиблих та закатованих людей. Зараз Сербія не хоче слухати про цей воєнний конфлікт, адже приписує страшні часи, які їм влаштували усташі, а для хорватів це дуже болісна тема. Наразі держава фінансує сербську церкву і її партії в хорватському уряді.

Після приходу Соціалістичної Югославії – усташі стали злочинцями, тому зараз майже заборонена тема із-за причетності їх до фашизму. Ця тема досі розглядається в уряді. З одного боку, «усташі» добивалось незалежності Хорватії, але проблема в тому, що вони вибрали не той шлях, який би можна було вважати гордістю для держави. Досі є проблема з гербом, адже «усташський» прапор починається з білої полоси, а хорватський – червоної. Навіть якщо ненавмисно переплутати це може каратися законом на території країни. Це все сталося із-за прийнятого антифашизму в Хорватії, здавалося, історію вже не змінити, але політичними силами робиться все, щоб відсторонитись від історії усташів.

Ідеологія, в принципі, була засуджена. Ще постає питання з комуністичною ідеологією. Її прийнято вважати забороненою, як і «ушастів», але думка людей нікуди не дівається, тому на території держави досі існують комуністичні погляди, які намагаються поширювати.

Анотація. В статті розглянуто процес становлення національної ідентичності хорватів. Акцент автором зроблено на вплив Усташського руху на процеси національного становлення в цілому і елементи ідентичності хорватського народу в частині.

Ключеві слова: Хорватія, національна ідентичність, Усташський рух.

Abstract. The article deals with the process of becoming a Croatian national identity. The author emphasizes the role of the Ustasha movement on the processes of national formation in general and the elements of identity of the Croatian people in particular.

Key words: Croatia, national identity, Ustasha movement.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Badovinac Tomislav. Titovo doba. Hrvatska prije, za vrijeme i poslije. Zagreb, 2008
2. Čepulo D. Hrvatski državopravni identitet i hrvatsko-ugarski odnosi 1790–1868. *Zbornik radova Hrvatsko-mađarski odnosi* 1102. 1918. Zagreb, 2004.
3. Horvat Rudolf. Hrvatska na mučilištu. Zagreb: Školska knjiga, 1992.
4. Hrvatska Enciklopedija, URL : hrvat.com.
5. Krizman Bogdan. Ante Pavelić i Ustaše. Zagreb: Globus, 1978.
6. Matković H. Povijest Jugoslavije. Zagreb, 2003.
7. Matković Hrvoje. Povijest Nezavisne Države Hrvatske. Zagreb: Naklada Pavičić, 2002
8. Mijatović A. Hrvatska 1848. i 1849. *Zbornik radova* / [gl. ured. M. Valentić]. Zagreb, 2001
9. Andreja Čičak Alen Žuškić. Nacionalni identitet i njegova važnost tijekom ulaska u Europsku uniju.
10. Petronovic B. Istorija Jugoslavije. 1918–1988. Knj. III. Socijalistička Jugoslavija. 1945–1988. Beograd, 1988.
11. Rahten A. Savezništva i diobe. Razvoj slovensko-hrvatskih političkih odnosa u Habsburškoj monarhiji 1814–1918. Zagreb, 2008.
12. Rusinow, Dennison. The Yugoslav Experiment 1943–1974. Berkeley: University of California Press, 1977.
13. The formation of Croatian national identity a centuries-old dream. Alex j. Bellamy
14. Войтович Л. Л. Загадка загибель князя Святослава Володимировича і загадки міграції угрів в кінці IX ст. *Україно-угорські етюди*. Вип. 1. Львів, 2010.
15. Дулишкович І. Исторические черты Угро-Русских. Тетрадь 1. Ужгород, 1874.
16. Славич Б. Історія Балкан. XX століття. К., 2004.
17. Ионов А. А. «Очерки военной истории конфликта в Югославии 1991-1995 гг».
18. Исаев С. А. История Югославии 1941–1996 гг. С.-П., 1999.
19. Кожемякин М. И. Хорватские ушасты. URL: <http://m1kozhenyakin.livejournal.com>
20. Этогенез хорватов: формирование хорватской этнополитической общности в VII–IX ст.

УДК 94:930.2"1386/1648"(477)(045)

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ

У. О. Блінова, І. В. Пятницькова

Анотація. У даному дослідженні подано інформацію про формування української шляхти. Описується вплив сусідніх держав на українські землі у процесі формуванні шляхти. Вказуються особливості її формування на українських землях. Методологічною основою дослідження є системний підхід, загальнонаукові (аналізу, синтезу, узагальнення) та спеціально-історичні методи. Специфіка досліджуваної теми передбачає застосування порівняльно-історичного методу.

Ключові слова: шляхта, українська шляхта, статус, привілеї, формування.

У різних землях шляхта називалася по-різному: панями, зем'янами, нобілями. Вона складалася із поляк, українців, литовців, до неї входили представники різних конфесій: протестанти, католики та православні. Не зважаючи на різні назви, етнічний та релігійний склад всіх їх об'єднувала приналежність до привілейованого соціального стану, особливий, відмінний від інших станів спосіб життя, світогляд. Для представників шляхти